

Den ”rummelige” kirke

Jan Bygstad

"Budskabet" nr. 5, 2005.

Når det i de siste 20 år har vært talt fra offisielt kirkelig hold om hva kirken er og bør være, har begrepet ”åpen folkekirke” stadig oftere vært tatt i bruk. I Norge har der vært flere utredninger både på kirkelig og fra politisk hold som har lagt premissene for hvordan en tenker seg at fremtidens folkekirke skal se ut. I disse er det et gjennomgående trekk at en ser for seg at den ”romslige” og ”tolerante” kirke er idealet. I Norge er dette også nedfelt i måldokumentet for kirkens virksomhet som ble vedtatt av Kirkemøtet i 1996. Her heter det bl.a.:

Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og *åpen* folkekirke.

Det sies i dette dokumentet mye godt og rett om den kristne kirkes virke og oppgave i folket. Men parallelt med at en har vedtatt nye lover og retningslinjer for kirkens virke har det pågått en ilter offentlig strid rundt grunnleggende etiske spørsmål, så som homofili og samboerskap. I denne strid har det ikke vært uvanlig at det å være en *åpen* kirke settes i motsetning til det å være en *bekjennende* kirke. Således sa f.eks. den kvinnelige biskop på Hamar, Rosemarie Köhn, i et avisintervju for noen år tilbake at hun

- ønsker ikke at kirken skal være en bekjennelseskirke, fordi det vil sette grenser for den åpne folkekirke.

Her ser vi hvordan begrepet ”åpen” eller ”romslig” i praksis kommer til anvendelse: Poenget er at en ikke ønsker at det skal settes noen slags grenser når det gjelder tilhørighet til kirken, for hvem som skal ha tjeneste (f.eks. som prest) i kirken, eller for hva som skal kunne forkynnes fra kirkens prekestol eller i kirkens navn. Å sette slike grenser ansees i opinionen som ”intolerant” og ”ukjærlig”, for da er en ikke ”åpen” men trangsynt.

I vanlig mellommenneskelig språkbruk betyr det å være ”åpen” det å kunne være uten fordommer i sin omgang med mennesker, slik at en både kan lytte til andres meninger og oppfatninger uten å slå hånden av dem. Og ut fra kristen tro og bibelens tale om menneskeverdet, skal hvert menneske også møtes med respekt for sin overbevisning. Likeså skal en av samme grunn hegne om tros- og livssynsfriheten. Dette betyr imidlertid ikke at en *godtar* ethvert syn, og enda mindre at enhver mening eller trosoverbevisning skal ha plass på kirkens prekestol.

Toleransen

Et hovedord i talen om den åpne eller romslige kirke, er *toleranse*. Dette er et begrep som er blitt stadig viktigere i det sekulære demokratiets selvforståelse. Ordet kommer fra latin, *tolere* dvs. ”å bære, tåle”, og sikter til det å kunne respektere andre mennesker og at

disse har et helt annet livssyn enn jeg selv har. Kjente er Voltaires ord: ”Jeg er dypt uenig med deg, men jeg vil kjempe til døden for din rett til å si det”.

Den sekularisering av de vestlige samfunn som startet med opplysningstiden på slutten av 1700-tallet, innebar også oppløsning av den gamle kristne enhetskulturen. Devisen for denne var: *Én Gud, én konge, ett folk*. Religionsfrihet var her utenkelig, noe som bl.a. var en hovedårsak til mye av utvandringen til Amerika på 16- og 1700-tallet. I Norge kom opphevelsen av konventikkelplakaten i 1842, og deretter dissenterloven i 1845, som i praksis - selv om den eksplisitt kun omhandlet kristne trossamfunn - likevel ga det reelle grunnlag for religionsfriheten i Norge. Utviklingen som så har fulgt frem til våre dager, er vel kjent: Religionsfriheten er en grunnleggende del av menneskerettighetene, noe som også er klart formulert i FN's menneskerettighetserklæring av 1949:

Enhver har krav på alle de rettigheter som er nevnt i denne erklæring, uten forskjell av noen art, f. eks. på grunn av rase, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold. (Artikkel 2)

Det å gjøre forskjell på folk på grunn av rase, språk, kjønn, religion eller politisk overbevisning, kalles *diskriminering*. Kampen mot diskriminering er blitt en sentral side ved det sekulære demokratis *moralitet*.

Dette er det viktig å være oppmerksom på: Det frafall fra kristen tro som har skjedd under sekulariseringen i Vesten de siste 200 år, har ikke bare ført med seg en oppløsning av den gamle moral som var tuftet på de 10 bud. Gradvis ser vi en ny type moral vokse frem, en moral som skal sikre individets uinnskrenkede frihet. Denne frihet anses som en *rettighet* for den enkelte borger, samtidig som en karakteristisk nok meget mindre taler om *plikter*. Den absolutte frihet for den enkelte til å tro og leve som han vil, ansees som en grunnpilar i det sekulære samfunn, og har regelmessig manifestert seg i det moderne menneskes behov for å bryte ned de grenser den gamle moral satte. Det er først og fremst det 6. bud som har stått under målbevisst angrep de siste 60 år, og kravet på å kunne leve ut sine egne drifter på dette området er en viktig del av det sekulære menneskes *selvrealisering*.

Frihetens selvbekreftelse ligger i bruddet med Guds bud og borgerlige konvensjoner. Denne frihet sikres gjennom en ny moralkodeks, der begreper som toleranse og respekt er hovedverdier. Når den gamle kristne moral møtes med en så sterk indignasjon som vi kan se i dagens offentlighet, er dette en *moralskindignasjon*: Det er en *ny slags moral* som fordømmer den gamle. I massemedia ser vi dynamikken i dette: Enhver moral som innskrenker individets valgfrihet og rett til å leve som en føler for, anses som *ond*, og kan mobbes uten forbehold. Den respekt for andres liv og overbevisning som den nye moral forlanger av den gamle, er den ikke selv interessert i å vise. Riktig nok anvender en vanligvis ikke betegnelsen ”ond”, for den nye moral har ikke noe begrep for det onde. I stedet taler en om ”intoleranse” og ”sneversyn”, å være ”mørkemann” eller ”gammeldags”, ”fundamentalisme”, og ikke minst om å være ”diskriminerende”.

Det å sette skille mellom rett og galt, sannhet og løgn anses i denne settingen som et maktovergrep overfor mennesker. Av denne grunn anser en kristendommen som en undertrykkende religion, og de som representerer klassisk kristen tro grunnet på Bibelen som maktmennesker, noe vi stadig oftere hører i den offentlige polemikk.

Med dette har det kulturradikale prosjekt nådd et av sine hovedmål: Det sekulære toleranse- og frihetsideal er blitt integrert i det moderne menneskes bevissthet i en slik

utstrekning at det er blitt en ryggmargsrefleks. Samtidig ser vi liten vilje til å reflektere nærmere over det den norske filosofen Hans Skjervheim kalte ”det liberale dilemma”: Skal liberalitet og toleranse omfatte også dem som anses som intolerante? Den tyske filosofen Herbert Marcuse talte i 60-årene om det han kalte ”den repressive toleransen”. Med det tenkte han på at toleransen i det moderne samfunn kunne komme til å fungere undertrykkende og totalitært. Det er all grunn til å spørre om det ikke er nettopp dette vi nå ser konturene av i hvordan ”konservative” eller bibeltro kristne og prester blir behandlet i det offentlige rom og innenfor folkekirkene.

Pluralisme og relativisme

Oppløsningen av enhetskulturen har gradvis ført til at de vestlige samfunn er blitt *pluralistiske*. Med dette menes det at en i det moderne vestlige samfunn finner et hav av ulike oppfatninger, religioner og livssyn, og at det er demokratiets oppgave å sikre alle de ulike livssyn eksistensberettigelse. Det fargerike mangfold skal kunne leve i fredelig sameksistens og gjensidig tolerere og berike hverandre. Slik den pluralistiske idé nå fungerer, bygger den på en bestemt forutsetning, *relativismen*: Ingen sannhet kan gjøre krav på å være absolutt, intet verdssystem allment forpliktende. Sannheten er en rent subjektiv sak, som gjelder ”for meg”. For en annen gjelder en annen sannhet, - i grunnen er der like mange sannheter som det er mennesker. Å bruke ordet sannhet i den klassiske betydning blir dermed meningsløst, enhver oppfatning er ikke mer enn summen av den enkeltes preferanser og private tilbøyeligheter. ”Alt flyter” *-panta rei* - sa de gamle grekere, en situasjon som sekulariseringen har ført Vestens samfunn tilbake til.

Denne tanke er blitt så selvfølgelig innenfor det politiske establishment og de toneangivende massemedia, at den setter betingelsene for hvordan samfunnet skal styres. Og så lenge vi i Norden har statlige folkekirker, ser maktapparatet det som noe av sin fremste oppgave å fremme det sekulære toleranseideal også innen kirkene. Dette gjør maktapparatet først og fremst gjennom to styringsmidler: Kontroll med presteutdannelsen og kontroll med utnevnelsen til de fremste embeter innen kirken. Innenfor de nordiske folkekirkene vil det i dag være umulig for en prest som representerer klassisk apostolisk kristendom å bli utnevnt til biskop. Og det blir stadig vanskeligere å få stilling i ordinær prestedjeneste. I Sverige er det ordinasjonsnekt for kvinneprestmotstandere, og noe tilsvarende er antagelig på vei i Finland. I Danmark ser vi en lignende utvikling, her er symbolsaken først og fremst spørsmålet om retten til gjengifte (i tillegg til kvinneprestspørsmålet), mens homofilisørsmålet de senere år også har fått stadig større tyngde.

Kirken

Utviklingen som har skjedd innen folkekirkene i Skandinavia, er et speilbilde av samfunnets utvikling på dette området. Kirkene preges av tiden, følger med tiden. Det politiske maktapparat har en betydelig alliert innenfor kirkenes murer, nemlig det vi med en sekkebetegnelse kaller *liberal teologi*. Representantene for denne utgjør en maktens femtekolonne innenfor kirkene, som effektivt og målbevisst søker å omdanne kirke og kristendom i det sekulære samfunns bilde. Likesom i samfunnet for øvrig, skal en - i kjærlighetens og toleransens navn - godta så godt som enhver oppfatning og mening, ikke bare blant kirkens fotfolk, men på dens prekestol og i dens høyeste embeter. Dette kaller en så for ”den romslige kirke”. Pluralismen i samfunnet har fått sitt kirkelige speilbilde. I Danmark representerer ”Grosbøl-saken” kanskje det klareste eksempelet på dette.

Denne kirkelige transformasjon trenger en teologisk legitimering for at innføringen av ”den nye orden” innen kirkene ikke skal oppfattes som et rent maktovergrep fra det politiske establishment. Dels har jo dette vært en prosess som har foregått over en viss tid (vi snakker om 3 - 4 tiår), og som derfor er lettere å svelge, og dels har en lykkes i å vinne allmenn aksept for en ny kirketenkning - *folkekirkeideologien*.

Det som har vært den liberale teologis målsetting helt siden den så dagens lys gjennom sin lærefader F. Schleiermacher, har vært å søke å skape en kristendom for det moderne menneske. Den liberale teologi var m.a.o. et apologetisk prosjekt, et forsøk på å redde kirken i møte med den moderne tid. En tenkte seg at om det opplyste menneske ikke skulle forkaste all religion og moral, var det nødvendig å rense religionen (les: Bibelen og troen) fra alle gammeldagse og primitive forestillinger som det moderne menneske ikke kunne godta. Dogmer og guddommelige undergjæringer var kun rester av gangne tiders utdaterte forestillinger, og kunne derfor trygt kastes på historiens skraphaug. Det som var om å gjøre, var å finne og bevare det *religiøst verdifulle* i Bibelen, det øvrige hadde moderne vitenskap godtgjort at ikke var annet enn speilbilde av tidligere tiders overtro og primitive verdensbilde. Bibelen ansees dermed ikke som Guds ord, men som et tidsbundet religiøst dokument fra antikken, og teologiens viktigste oppgave blir så å ”befri” kirken og troen fra de lenker som foreldete oppfatninger binder oss i. Den liberale teologi blir dermed et ”frigjøringsprosjekt”, der den gamle bibeltro - og de som holder fast på denne - er undertrykkerne. I et slikt tankeunivers mister Bibelen sin status som forpliktende autoritet, selv om den ellers kan ha meget å lære oss - i likhet med annen opphøyet litteratur fra antikken.

Hva er så det *religiøst verdifulle* i Bibelen? For Schleiermacher var det ”das Gefühl“, det religiøse menneskes følelse av avhengighet av noe større utenfor seg selv, og opplevelsen av Gud som far. I dag er det ”kjærlighet, toleranse og solidaritet” som ansees som det verdifulle, og som kirken derfor er forpliktet på å virkeliggjøre. Det er karakteristisk at den moderne kirkelige måte å tale om kjærligheten på går i retning av en allmenn ”snillisme”, og brukes bevisst til å angripe de 10 bud. Guds bud setter jo meget klare og bestemte grenser for menneskets selvutfoldelse, grenser som nærmest er utålelig i dagens klima. I stedet taler en om Guds ”grenseløse kjærlighet”, en kjærlighet som kommer til uttrykk i at Gud ”aksepterer alle som de er”. Dette er så blitt det moderne kirkelige ”evangelium”, et evangelium som er noe grunnleggende annet enn Det nye testaments budskap om forsoningen i Jesu blod. I Det nye testamente består jo evangeliet ikke i at Gud aksepterer oss slik som vi er i oss selv, men i at *han frelser oss fra hva vi er i oss selv*. Evangeliet er ikke et budskap om den tolerante Gud, men om syndenes forlatelse for Jesu skyld. Og for at noe skal kunne forlates, må det være noe som heter synd:

I dette er kjærligheten, ikke at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder (1Joh 4,10).

Den forvrengning av det hellige evangelium som med dette har funnet sted innenfor folkekirkene de siste årtier, griper like til kjernen på to hovedområder i Skriften og evangelisk-luthersk tro:

For det første hører en ikke sjelden at ordet om rettferdiggjørelse av tro - som er ”den artikkel kirken står og faller med” i følge reformasjonsfedrene - forvrenses til å bli det Dietrich Bonhoefer kalte ”billig nåde”. Nådens ord om frelse uten gjæringer, for intet, brukes som begrunnelse for å hevde en frihet for det gamle menneske, og som våpen mot de ti Guds bud. Dette kaller Skriften for å ”forvende Guds nåde til skamløshet” (Jud. v. 4), og er det Paulus kaller ”et annet evangelium” (2Kor 11:4; Gal 1:6ff). Når biskoper og

prester innen folkekirkene lar slik vranglære lyde, fører de mennesker vill, lukker himmelen for fortapte syndere, og er selv på vei mot fortapelsen. De er ikke lenger tjenere for han som heter *Sannhetens Ånd* (Joh 14:17; 15:26; 16:13), men for løgnens ånd som alltid har hatt ordene ”Har Gud virkelig sagt?” som kjennetegn. De river ned den kristne kirke, adsprer Guds folk, og tyranniserer prester og forkynnere som holder fast på Guds ord i Bibelen.

For det andre handler det her om et gudsbilde som er radikalt annerledes enn det Bibelen lærer oss. Guds hellighet er blitt borte, og derfor nekter de Guds lov og forneker sannheten om livets utganger. Men når Guds hellighet blir fornektet og evangeliet forvrent, er det i virkeligheten en annen religion enn den kristne tro vi har for oss. Ifølge Guds ord er etikken grunnet i Guds eget vesen: ”Dere skal være hellige, for jeg, Herren deres Gud, er hellig” (3 Mos 19:2). Derfor er det å rokke ved det Guds ord sier om det hellige livet, ensbetydende med å angripe Guds hellighet. Dette setter apostelen Paulus ord på i et avsnitt i 1. Tessalonikerbrev, hvor han nettopp behandler forpliktelsen på Guds bud: ”For Gud kalte oss ikke til urenheter, men til helliggjørelse. Derfor, den som forakter dette, han forakter ikke et menneske, men Gud, som gir sin Hellige Ånd i dere” (1 Tess 4:7-8).

Med dette har vi pekt på at den moderne folkekirkeideologien som i dag råder grunnen innen de nordiske folkekirkene, henger sammen med en annen kristendomsforståelse enn den vi finner i klassisk evangelisk-luthersk tro, og likeledes med et annet gudsbilde enn det bibelske gudsbilde. *Den åpne og romslige folkekirke betinger en åpen og romslig Gud.*

Det er i denne sammenheng avgjørende å være klar over at kirketenkningen (ekklesiologien) alltid henger sammen med gudsførståelsen. Jeg våger derfor den påstand at folkekirkeideologien slik den i dag er blitt utmyntet av lederskapet (biskopene og de førende teologene ved universitetene) i folkekirkene *de facto representerer en annen religion enn den bibelske*, og forkynner en annen gud enn Bibelens Gud.

Sammenfatning

Når Martin Luther i skriftet *Von den Konzilien und Kirchen* (1537) tar opp spørsmålet om den sanne kirke, stiller han opp 7 ulike kjennetegn på den sanne kirke: Ordet, dåpen, nattverden, nøklene, embetet, bønner, korset.

Det første kjennetegnet er det grunnleggende, og handler om at for at det skal være en sann kirke, er vilkåret en sann forkynnelse av Guds ord i lov og evangelium og - hørende til dette - en sann bekjennelse. Hvor læren blir falsk, blir kirken løgnkirke.

Sammenligner er Luthers innholdsbestemmelse av den sanne kirke med det som er dagens kirkelige virkelighet i de skandinaviske land, er det vanskelig å trekke en annen konklusjon enn at de skandinaviske folkekirker bærer løgnkirkens kjennetegn:

1. Forkynnelsen av Guds ord lyder ikke fra kirkens ledelse (der råder vranglære grunnen), men kun i isolerte lommer der hvor det fortsatt er prester som søker å holde fast på Guds ord.
2. Dåpen er forvandlet til det eneste gjenfødelsesmiddel, uavhengig av troen (jf. Mark 16:16), og nattverden kan nytes uavhengig av kristen tro og liv: Den ubetingede adgang til de hellige sakramenter er segl på at kirken er ”åpen”.

3. Nøkklene, dvs. kirketukten, er ulovlig å håndheve fordi det strider mot dogmet om den romslige kirke.
4. Embetet er forfalsket gjennom kvinners og vranglæreres adgang til dette, noe som fungerer som en stadig stadfestelse av at "kirken følger med tiden" og lar seg modernisere der det er opportunt.
5. Korset, dvs. at der er lidelse og motstand for evangeliets skyld, blir avskydd. Kirkene unnviker derfor enhver oppfatning som er upopulær i den offentlige opinion, og følger i stedet med strømmen. De få prester som ønsker å holde fast på Guds ord, bli ofte pålagt tunge kors, ikke av verden, men av kirkeledelsen.

Guds folk stilles med dette overfor et dypt åndelig alvor: Hvordan skal en forholde seg til løgnkirken? Er det en tilstrekkelig forholdsregel bare å la være å gå i kirke der det er vranglærende prester? Eller burde en også trekke kirkelige konsekvenser av den dypt alvorlige åndelige krise folkekirken står i?

For det Guds folk som fortsatt står innenfor folkekirkene, er det også viktig å være oppmerksom på den åndelige fare som består i den smitteeffekt som vranglære og tidsånd i folkekirken representerer. En vil meget lett - uten at en merker det - kunne komme til å ta farge av den glidning som skjer i kirken. I små skritt vil en først venne seg til oppløsningen, slik at det mister sitt alvor: "Det er ikke så farlig!" Deretter vil en gradvis beveges i retning av å tolerere frafallet fra Guds ord på konkrete områder. Og derfra er veien ikke lang til å godta utviklingen. Guds ord kaller en "uklart", hva en skal tro blir et "tolknings spørsmål", og den dyrebare sannhet som frelsen hviler på, forsvinner i en tåke av mennesketanker og -meninger.

Derfor lyder der et rop til oss fra Skriftens Herre:

Se til at ingen fører dere vill! . . . Mange falske profeter skal stå fram, og de skal forføre mange. Og fordi lovløsheten tar overhånd, skal kjærligheten bli kald hos de fleste. Men den som holder ut til enden, han skal bli frelst! . . . Våk derfor! For dere vet ikke hva dag deres Herre kommer. . . . Vær derfor beredt, dere også! For Menneskesønnen kommer i den time dere ikke tenker. Matt 24: 4. 11-13. 42.